

Paranoya: Bir Vaka Değerlendirmesi ve Klinik
Uygulamalardaki Farklılıklar

Sinem Atmaca*
Orta Dogu Teknik Üniversitesi

Özet

Paranoya, bireyin kötülüğe ya da zarara uğrayacağı korkularına dayalı bir düşünce içerigidir. Bu düşünce biçiminde temel yapı olarak yansıtma mekanizmasının izleri görülmektedir. Melanie Klein kuramında, yansıtma mekanizmasını ve bir bebegın paranoid-çizoid konumdan depresif konuma ilerleyişini ele almıştır. Bu yazıda, önce Klein'ın belirttiği bu geçiğin nasıl gerçekleştiği Freud ve Lacan'ın yazıları ile ele alınmış, sonrasında paranoid kişilik örgütlenmesinde bir vaka ilgili yazın kapsamında incelenmiştir. Yazının sonunda ise, paranoid düşünce içerigine sahip sınır ve psikotik boyutta bulunan bireylerle ve yine paranoid düşünce içerigine sahip ancak nevrotik boyutta bulunan bireyler ile yürütülen terapi süreçlerindeki farklılıklar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: paranoya, yansıtma, paranoid çizoid konum, psikolojik esneklik.

*İletişim: sinematmaca7@gmail.com

Gönderim Tarihi: 05.05.2016

Kabul Tarihi: 24.08.2016

Paranoya: Bir Vaka Değerlendirmesi ve Klinik Uygulamalardaki Farklılıklar

Paranoya, kişinin, başkası tarafından kötülük göreceğine dair bir düşünce içerigidir. Bu düşünce içerigine sahip bireyler kendilerine saldırılacağı, küçük düşürüleceği, aldatılacağı ya da açagılanacağına dair korkular duyabilir. Genelde çöpheci, bir çeyi alt etmeye çalışan, ya da bir kötülükten kaçan kişiler olarak görünürler. Bazıları daha içe çekilmiş pozisyondayken, bazıları daha aktif olarak hayatın içinde olabilirler. Birçok kitap ve filmde bu karakter örgütlenmesindeki bireylere rastlamak mümkündür.

Paranoid içerikli düşünceye sahip bireylerde en temel ya da diğer ifadeyle yüzey yapının *yansıtma mekanizması* olduğu belirtilmektedir (McWilliams, 1994). Daha ilkel bir savunma mekanizması olarak tanımlanan yansıtma, birey kendinde var olan duygu ve düşünceleri karşıdaki kişilere aktararak bu özelliklerin onlarda olduğunu düşünür. Bu yolla aslında, bireyin altta yatan arzularını (desire) bastırdığı, kapattığı belirtilmektedir. Örneğin, arzusu/istegi/düşüncesi ‘ben bu adamı sevmiyorum, ondan nefret ediyorum’ olan kişinin, yansıtma mekanizması ile düşüncesi ‘o benden nefret ediyor’ a dönüştürülür. Yansıtılanın içe alınması ile de (projective identification) ‘ondan nefret ediyorum çünkü o benden nefret ediyor’a dönüşen düşünce tekrar yansıtılır. Böylece, ilk arzusunun üstü sıkı sıkıya kapatılmış olur. Paranoid düşünce içerigine sahip bireylerin de, kendilerinde olumsuz olarak gördüğü özellikler ile paranoid içerikli yansıtma (projection) yaparak başa çıkmaya çalışıyor olabilecekleri belirtilmiştir. Freud paranoid içerikli düşünceye sahip bir danışanı olan *Schreber Vakası*’nda bastırılmış arzuların yansıtma ile nasıl yön değiştirdiğini aktarmıştır (Melman, 2009).

Yansıtma mekanizmasını ele alırken Melanie Klein’in çalışmalarının önemli bir yer tuttuğu belirtilmektedir (Tura, 1998). Klein (1937) kuramında, insanların temelde, yok olma (paranoid kaygı) ve terk edilme (depresif kaygı) dediği iki tür kaygı ile mücadele ettiğini belirtmektedir. Bebek ilk günlerde, annesinin onun her istegini yerine getirmesi sonucunda, kendisinin yani arzusunun her çeyi oluşturan olduğunu düşünmektedir. *Tüm güçlülük* adını verdiği bu evrede bebek mutlak güçlü iken, zamanla her istediğinde annesinin orada olamaması gerçekliği ile karşılaşır. Klein’a göre, *Ötekinin* varlığını hissettiği bu dönemde bebek, bir kutupta kendini sevgi içinde yüzüyor hissederken, diğer kutupta cezalandırıldığını düşünür. *Bunun iyi meme ve kötü memenin* gelme anlarına denk düştüğü belirtilmektedir. Bebek iyi memeyi sever ve onu korumak isterken, kötü memeden nefret eder ve yıkıcı intikam fantezileri ile içini doldurur. Klein (1957), insanın, kötü niyetin kendi içinde olduğunu hissetmektense, dışında bir nesnede olduğunu hissetmeyi daha az tehlikeli bulduğunu, bu nedenle kışkılgın bu istenmeyen yanlarının dışa atıldığını ve kötü memeyi (kötü nesnelere) yarattığını belirtir. Düşünce olarak ‘beni yok etmeye çalışan bir kötü meme var ve ben de bu kötü memeden kaçmaya ve hatta onu yok etmeye uğraşıyorum’ temeldir. Bu aşamaya paranoid-çizoid konum adını veren Klein, zamanla -daha sağlıklı çevrelerde büyüyen bebeklerin- bu *paranoid-çizoid konumdan depresif konuma* doğru geçtiğini belirtmiştir (Mitchell, & Black, 1994).

Klein’in kuramı değerlendirildiğinde akla şöyle bir soru gelmektedir: Tüm bebekler, aslında tüm güçlülük evresinden geçip anneden ayrılıç anını yaşamaktaysa, *neden ve nasıl* bazı bebekler depresif konuma doğru ilerleyebilirken diğerleri paranoid-çizoid evrede kalmaktadır; bu ‘daha iyi çevre’ etkisi ile bebek neyi yapabilmektedir? Bu durumu açıklamada *fort-da* oyununun ele alınabileceği düşünülmüştür. Freud, torununun durmadan tekrar ettiği *fort-da* oyununda, çocuğun anneyi bulup kaybetme durumunu kendisi yaratarak, annenin ortadan kaybolmasının yarattığı etkiyi telafi ettiğini belirtir (Aktaran, Lacan, 1964). Bizim kültürümüzdeki ‘ce’ oyunu ile benzer olduğu düşünülebilir. Jacques Lacan’a göre (1964), bebek, anneyi bir süreliğine kaybeder ve sonra tekrar bulur, kaybeder ve tekrar bulur. Bu aşamada zamanla bebek anneyi *kaybetme anlarına ait olumsuz duygularını düzenleme becerisi* edinmeye başlayacaktır. Bu, -annesinin kaybı ya da gelmeyiçi sırasında oynanan oyunlarla- kendini sakinleştirme ve duygularını regüle

edebilme çeklindeki *psikolojik esneklik* becerisinin gelişiminin, bebegi paranoid konumdan daha gelişmiş depresif konuma doğru ilerlettiği düşünülebilir. O halde, bu konuma geçemeyen bireylerin, annenin kayboluş anlarında bu psikolojik esneklik becerisini geliştiremediği söylenebilir.

Lacan (1964), Klein'in paranoid-çizoid olarak tanımladığı ilk evre ile benzer zamanlarda, bebegın zihninin anneden ayırmamış olduğunu vurgular. Birincil narsisizm denilen bu evrede, bebek anneden -Ötekinden ayrı beden bütünlüğünde, ayrı bir yapıda kendisini hayal edemez. Zihninin ve bedeninin diğerinden ayırmamış olması sonucunda, ötekinin zihni kendi zihni, kendi zihni de ötekinin zihni olarak görünür. Paranoid düşünce içeriğine sahip psikotik boyuttaki danışanlarda görülen 'zihnimi okuyacaklar, bendekini bulacaklar, aklımlı yönetecekler' düşünceleri, Öteki ile ayırmamış bir zihnin emarelerini göstermektedir. İkincil narsisizm evresinde ise bebegın, ötekinin varlığından biraz da olsa kendini ayırtrabildiği ve Ötekinin arzu ettiği nesne/özne konumuna doğru ilerlediği söylenmektedir (Lacan, 1964).

Paranoid düşünce içeriğine sahip bireylerde McWilliams (1994) ise, özellikle küçük düşürülme (humiliation) anlarının ve duygusunun önemli yer tutugunu vurgular. Bu bebeklerin her an tehdide uğrayacakları endişesi zihinlerinde her yeri kaplamaktadır der.

Açagıda paranoid düşünce içeriğine sahip bir vaka ile yapılan görüşmeler belirtilen yaklaşımlar ile yeniden ele alınacaktır. Ardından McWilliams'in paranoid düşünce içeriğine sahip ve psikotik boyuta yakın olan bireylerle yürütölen terapi sürecinin, standart olarak denilen nevrotik danışanlarla yürütölen klinik uygulamalardan farklı olduğunu vurguladığı noktalar ele alınacaktır.

Saniye Hanım

Saniye Hanım ünitemize ilk başvurduğunda 21 yaşında 1. sınıf öğrencisiydi. İlk şikayetleri ders çalışmama, internette sahte hesaplar açarak itiraf sitelerine girme, gizli numaralar ile insanlarla tanışma ve yaşadıklarını arkadaşlarına anlatmaktan kendini alıkoyamama ve kimseye hayır diyememeyi içermekteydi. 35 seanslık terapi sürecine ait seans değerlendirme raporlarında ilk terapisti, önceleri davranış düzenleme ve öfke ifade etme çalışmalarına odaklanıldığını, ancak bu düzen ve plan tablolarına danışanın uymaması sonucunda sonraları aile süreçlerini ele alan çema odaklı bir yaklaşıma yöneldiğini belirtmişti.

Saniye Hanım, ilk terapisini bırakmasının beş ay sonrasında ünitemize ikinci kez başvurmuştur. İlk terapistinin uygun yerinin olmadığını söylenmesinin ardından, ikinci terapistle ataması yapılmıştır. 23 görüşmelik bu ikinci sürecin ilk görüşmesine yaklaşık sekiz dakika boyunca ağlayarak başlayan Saniye Hanım, kendisini neyin üzdüğü sorulduğunda ses kayıt cihazını istemediğini belirtmiştir. Sebebi sorulduğunda, önceki terapilerde kayıt cihazı yüzünden bazı şeyleri anlatamadığını, şimdi anlatmak istediğini ama ailesi ile ilgili anlatacağı şeylerin duyulacağından, kayıtların bir şekilde ailesinin eline geçeceğinden endişelendiğini söylemiştir. Eğitim sürecinin bir parçası olarak kayıt cihazının kullanılacağı belirtilmiş ve görüşmelerin bu biçimdeki devamlılığı hakkındaki kararın ikinci görüşmede ele alınabileceği söylenmiştir. İkinci görüşmede Saniye Hanım'ın korku ve kaygılarının ele alınmasının ardından kayıtların paylaşımının danışanların istememesinin yanı sıra, kurumun ve terapistin de kendi güvenliği açısından verilmeyeceği belirtilmiştir. Bunun üzerine Saniye Hanım biraz rahatlamış ve cihazın kullanımı ile görüşmeler sürdürölmüştür.

Saniye Hanım'ın temel yakınmaları, özellikle kız arkadaşlarının kendisinin her şeyini *çok kıskanmaları* ve bu nedenle kendi ifadesi ile *onun kuyusunu kazmalarına* dair düşünceleri hakkında olmuştur. Sınıfını üç yıldır tekrar ediyor olsa da, aslında kendisinin çok başarılı ve arkadaşlarından üstün biri olduğunu, diğer insanların kendisi ile yarışamayacağını, çünkü aynı seviyede bile olmadıklarını düşünmektedir. Bu çok iyi özellikleri nedeni ile tüm insanların *kendisinin iyi özelliklerini almaya çalıştıklarını*, örneğin yurt arkadaşlarının parfümünü çok beğendiklerini ve devamlı olarak parfümünün ismini sorduklarını; odasına geldikleri zaman makyaj malzemelerini ya da oje numaralarını karıştırdıklarını;

onun olan her çeyi elde etmeye çalıştıklarını kızgınlıkla anlatmaktadır. Bugüne kadar erkek arkadaşı olmayan Saniye Hanım, bu durumu, kadın arkadaşları yüzünden erkeklerin kendisine yanaşamadığı düşüncesi ile yoğun şekilde ilişkilendirmektedir: *‘Kadınlar erkekleri elde etmek için strateji yapan ‘sinsiler’, erkekler ise bu tuzaklara düşen ‘saflar’, bu sinsiler yüzünden bana yaklaşamıyorlar, ben strateji yapmıyorum’* şeklinde ifadelerini sıklıkla getirmektedir. Bu iyi özelliklerinin elde edilmeye çalışıldığı biçimindeki kaygı ve korkularının lise döneminde de olduğu görülmüştür. Saniye Hanım, üniversiteye hazırlanırken arkadaş grubundan gizli olarak etüt (ek ders) aldığını dile getirmiş, lise arkadaşlarının da kendisinin başarısının önüne geçmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Bu korkuları nedeni ile *‘eçyalarını ortalıkta bırakmadığını, parfümünü kimseye göstermeden gizlice sıktığını, yakın arkadaşlarından bilhassa gizli olarak öğrenci topluluklarına katıldığını* belirtmiştir.

Bu gizlilik davranışı ile iyi özelliklerini korumaya çalışan Saniye Hanım, ayrıca yakın arkadaşlarının ‘sinsiliklerini’ ya da kötü görünebilecek durumlarını, özellikle onların iyi olduğu arkadaşlarına anlattığını, onların sinsiliklerini *‘bozduğunu’* belirtmiştir. Örneğin, yakın bir arkadaşı ile birlikte yeni bir erkek ile sohbet etmek için oturduklarında, arkadaşının Saniye Hanım’ı hiç düşünmeden hemen o kişiye asıldığını, çokça sevgili yapmak istediğini, o erkeği ayarlamak için hiç hoşlanmadığı filmleri ya da kitapları okumuş, izlemiş gibi yaptığını belirtmiştir. Bu durumda arkadaşının o filmi hiç izlememiş olduğunu ya da sevmediği çeyi *‘gün yüzüne çıkardığını’* söylemektedir.

Genel olarak ‘kimseye hayır diyemediğini’ ve ‘sevmediği birçok insanla iyi geçindiğini’ belirten Saniye Hanım ilerleyen görüşmelerde bu hayır diyememe davranışını “eger arkadaşlarım ile kavga edersem, onlar, diğerleri hakkında anlattığım dedikoduları benden *‘hınç almak için’* aleyhimde kullanabilirler” şeklinde korkularından dolayı gerçekleştiği şeklinde dile getirmiştir. Bu nedenle, aslında önceki öfke ifade çalışmalarının bir saçmalık olduğunu, çünkü onlarla arasını iyi tutmak zorunda olduğunu, önceki terapistini kızdırmamak için bu çalışmalara uyum sağladığını belirtmiştir. Yeni terapistine ise kendisinin daha iyi anlaşıldığına dair, ‘daha iyi’ temalı birçok övgü sunmuştur.

Bu, herkesten çok iyi olduğu düşüncesinin tersine Saniye Hanım, adından ve soyadından nefret ettiğini ağlayarak belirtmiştir. Adının babaannesinin adı olması, babaannesinden nefret etmesi, çünkü babaannesinin dedikoducu olduğu şeklinde bir zincir ile bu duygularını bağlamaktadır.

Saniye Hanım’ın ailesi ile ilgili bilgiler alındığında, Güney Anadolu’da yaşıyan 5 kız 1 erkek kardeşli bir ailenin en büyük çocuğu olduğunu belirtmiştir. Annesi ev hanımı, babası memurdur. Ailesine çok kızgın olduğunu, babasının kardeşlerine çok yüz verdiğini, özellikle küçük erkek kardeşine kural koymadıklarını ağlayarak dile getirmiştir. Annesinin çımarıklık yapan kardeşlerinin bütün isteklerini yapan bir *‘melek’* olmasına oldukça kızgındır. Örneğin kendisinin yemek ayırt etmediğini, her çeyi yemeye çalıştığını, ancak bir kardeşinin bulgur diğerinin sarımsak istemediğini ve annesinin de tüm bu çımarıklıklara uydugunu kızgınlıkla dile getirmektedir. Bunları yapmaması için onu kaç kere uyardığını belirten Saniye Hanım ayrıca ailesinin çimdiki ekonomik zorlanmalarını önceden hesaplayıp bu kadar çocuk yapmalarını gerektiğini düşünmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Babası ile ilgili olarak ise, yaşadıkları yerdeki erkeklerin ve babasının, sürekli çakayla karışık *‘Suriye’den kadın getiririm* dediğini, bu nedenle erkeklerden ve erkek kardeşinden tiksindiğini dile getirmiştir. Sonraları babasının kız kardeşine tecavüz ettiğini ‘anlatmam gereken bir çey var’ diyerek getiren Saniye Hanım’a kardeşinden duyduğu bu olay ile ilgili bilgiler sorulduğunda (gizlilik açısından genel özellikler verilecektir) kendisinin yaz tatilinde eve gittiği zamanda olduğunu, kardeşinin babasının üç gece yanına geldiğini söylediğini anlatmıştır. Bu seansta dikkat çeken nokta Saniye Hanım’ın kardeşine üzgün yerine kızgın oluğu -Kardeşine “o an neden bağırmadın, neden ses çıkarmadın, ben içerdeydim, bizi çağırıydın” diyerek çokça kızdığını belirtmiştir, ve ‘baçma bu nasıl geldi’ diyerek ağlayıcı olmuştur.

Vakamın Kuramsal Açıdan Değerlendirilmesi

Saniye Hanım'ın temelde düşünce içeriğinin diğer insanların kendisine zarar vermeyi istedikleri ve iyi özelliklerini elinden almaya çalıştıkları biçimindedir. Bu düşüncelerin Saniye Hanım'ın kendi içinde olan 'ben diğer insanlardan nefret ediyorum' düşüncesinin birer yansıması olduğu düşünülmektedir. Bu yansımanın içe alınması ile düşüncesinin 'onların benden nefret ettiğini görüyorum, bana zarar vermeye çalıştıkları için de ben onlardan nefret ediyorum' çekline dönüştüğü düşünülmektedir.

Bir yandan çok iyi özelliklere sahip olduğunu vurgulayan Saniye Hanım, diğer yandan adından ve soyadından dahi nefret ettiğini belirtmektedir. Bu nefret ettiği ismin babaannesinden gelmesi, onun nefret ettiği özelliği olan dedikoduculuğu yapması, onunla özdeşim kurduğu kötü yanlarına yaptığı atıflar olarak görülebilir. Kendisini bir yandan iyi biri olarak tanımlamakla yoğun ugraç içinde görünürken, diğer yandan kötülüklerle dolu bir temeli olduğuna dair yoğun inançları olduğu söylenebilir.

Saniye Hanım'ın, başkalarının, kendisinin elindeki iyi özelliklerini elinden alacağı korkusunun Klein'ın tanımladığı kötü memeye maruz kalma ya da kötü memenin gazabına ugrama çeklindeki *kötülüğe ugrama, cezalandırılma* kaygılarına denk düştüğü düşünülebilir. Bu kötülüğe ugrama ve cezalandırılma durumlarından *korunmak için* Saniye Hanım'ın gizli saklı davranışlarda bulunma, kendine ait özelliklerini (oje, parfüm, kitap, topluluk) gizleme davranışlarını sergilediği düşünülmektedir.

Saniye Hanım'ın iyi özelliklerini gizleyerek koruma davranışlarının yanı sıra, tüm arkadaşlarına birbirlerinin dedikodusunu yapma durumu, iyi memeleri yok etmeye çalışan *tahripkar bir haset duygusunun* motivasyonları olduğunu düşündürmektedir. Arkadaşlarının iyi özellik olarak sundukları şeylerin aslında erkekleri elde etmek üzere yaptıkları sinsilikler olduğunu onlara anlatan Saniye Hanım, bu tahribin görüleceğinden de yoğun şekilde endişe ve suçluluk duymaktadır. Bu duygular nedeni ile de sevmiyor olsa da onlarla iletişimini asla koparmaması ve hatta dedikodusunu yaptığı arkadaşlarının hepsine birer pasta yapması, onların kendisini cezalandıracağından yoğun şekilde korktuğunu ve bu kötü memelerin gelmesini engellemeye çalıştığını düşündürmektedir.

Saniye Hanım'ın seans başında ses kayıtlarının ele geçirileceği, söylediklerinin duyulacağı, dedikodu yaptığının yüzünden okunacağı gibi düşüncelerinin Öteki ile kurduğu ilişkiye zihnini ötekenden ayırıtıramamış olduğuna dair örnekler olarak düşünülmektedir. Annesinin diğer kardeşleriyle ilgilenmesi esnasında yaşadığı anne kaybında yaşadığı olumsuz duyguları düzenleyememiş olabileceği ve psikolojik esnekliği geliştiremediği düşünülmektedir. Lise dönemine kadar derslerinde başarılar göstermiş olan Saniye Hanım, lisede bu düşünce içeriklerinin yoğunlaşmış olduğu arkadaşlarından gizli olarak etütler almaya başlaması ile kendini göstermektedir. Üniversiteye geldiğinde gizli hesaplar ve itiraf sitelerine girme davranışları sonucunda ilişkilerinde artan karışıklıklar yaşayan Saniye Hanım'ın, derslerini ve belirli bir düzeni oturtamadığı görülmektedir. İkinci terapi sürecinin sonunda da giderek yoğunlaşan ilişkiyel krizler ve ailenin maddi kaynağı kesmesi ile uzun uyku süreçlerine giren Saniye Hanım'ın daha içe çekilen bir pozisyona doğru ilerlediği düşünülmektedir.

Saniye Hanım'ın paranoid-çizoid konum veya birincil narsistik evre olarak tanımlanan bu konumunun, erken dönemlerde, çok fazla çocuğun bulunduğu bir ailedeki anne ile kurduğu ilişkiyi yön bulmuş olabileceği düşünülmektedir. Annesini bir yandan melek diye tanımlarken, babası ve erkeklerden tiksindiğini belirten Saniye Hanım, aslında annesinin de bu melek yapısına öfkelenmiş olduğunu sonraları getirmiştir. Kendisi dışında, başkalarına yönelen bu melek davranışlara oldukça kızgın görünmektedir. Saniye Hanım, bu önemli diğerlerini konumlandırırken sıklıkla bölme mekanizmasını kullanmasının buralardan gelmiş olabileceği düşünülmektedir. Annenin hem ilgiyi kardeşlerine veren yapısından hem de babanın sapkınlıklarına göz yummasından nefret eden Saniye Hanım, aynı zamanda annesinin gözünde iyi olmak da istemektedir. Bu iyi konumu kurmanın/korumanın, aynı arkadaşlarında olduğu gibi, diğer

kardeşlerini kötüleyerek oluşturabileceğini düşündüğü görülmektedir. Bu kötüleme/bozma eylemleri ile de aslında içten içe cezalandırılma korkularının tekrar yeşerdiği düşünülmektedir.

Saniye Hanım ile Yürütülen Terapi Süreçleri

Saniye Hanım ile yapılan ilk terapi sürecinde, önceleri plan tablosu ve tavsiye istekleri ile gelen danışana yönelik daha sempatik bir terapist karşı aktarımı içinde bulunduğu rapor edilmiştir. Ancak sonraları terapist, çema odaklı bir yaklaşımla durumların kökenlerine inmeyi hedeflemiş olduğunu ve kendisinde daha negatif hislerin oluştuğunu belirtmiştir. Bu süreçte danışan dönem sonuna doğru içe çekilmiş, derslerini geçemediği için uzun uyku evrelerine girmiş ve terapiyi bırakmıştır.

İkinci terapi sürecinde de benzer biçimde danışanın seanslara yoğunca ağlayarak başlaması ve terapistin de ilk terapi deneyimi olmasının sonuçları olarak daha sempatiye kayan bir etkileşimin oluştuğu düşünülmektedir. Bu ağlama krizlerini dindirme aşamalarında daha destekleyici bir tarzda ilerlenmiştir. Danışanın ikinci terapistine övgüler sunmaya başlamasından sonra, mağdur olduğu anıları bırakmış ve kötülük görme kaygılarına karşı yaptığı eylemleri getirmeye başlamıştır. Bu kötülüğe ugrayacağına dair düşünceleri, nevrotik boyutta düşünceler olarak ele alınmaya çalışılmış, danışanın bu düşüncelerinin içeriği, duyguları ve yaçantıları sorgulanmıştır. Görünürde terapist ile iyi bir ilişki vurgusu olsa da, danışanın zamanla savunma mekanizmalarının arttığı ve terapistten de kötülük görebileceğine dair inançlarının gelişmiş olabileceği düşünülmüştür. Başkalarına karşı verilen zararlara anlayış gösterememeye başlayan terapistin içten içe öfkeli duygular geliştirdiği gözlenmiştir. Süpervizyonlarda bu duyguların ele alınmaya başlaması ile sempati ve empatinin ortalarında bir konum arayıcı olmuştur. Ancak içerik olarak danışanın davranışlarının ele alınmasının her şekilde danışanda yargılanma hisleri yarattığını düşündürmektedir. İlişki karışıklıkları, ailenin okuldan alma tehditleri ile yine ilk terapi süreci ile benzer dönemlerde danışan terapilere gelmemiştir. Bu sonuçların ardından, ilk terapist ile yapılan bir görüşmede süreçler değerlendirilmiştir. Tavsiye isteyen bir kişi olarak sürece başlanıldığı ancak sonrasında yarattığı bu öfkelerin benzerlikleri üzerine konuşulmuş, danışanın nevrotik düzeyde bir bireyden daha farklı hisler uyandırdığı paylaşılmıştır. Sonrasında paranoid düşünce içeriğinin, kötülük görmeye yönelik davranışların kaçırıldığı düşünülmüş, bir yazı ile danışanın paranoya içeriği öne alınarak tekrar değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, McWilliams (1994) paranoya semptomunun psikotik, sınırda ya da nevrotik olarak tanımladığı her üç boyutta da yer alabileceğini belirtmiş ve paranoyanın psikotik ya da sınırda düzeyde yapılan danışanlarla yürütülen terapi ile nevrotik düzeyde bireylerle yürütülen terapiden farklı şekilde ele alınmasının önemini vurgulamıştır. Bu farklılıklar aşağıda ele alınmıştır.

Paranoid Kiçik Örgütlenmesi ile Yürütülen Terapilerdeki Süreç Farklılıkları

McWilliams (1994), paranoid düşünce içeriğine sahip danışanların ‘diğer insanlar bende gördükleri ve haset duydukları şeylerden dolayı benim peçimdeler’ düşüncelerini doğrudan karşıdaki insana yansıtma ve haset duygularına kapılmaya yatkın olmaları nedeni ile, en derinde, terapistin kendisini ve tüm kötülüklerini *gerçekten tanıdığına afallayacağını ve onu reddedeceğini ve hatta cezalandıracağını* düşünmelerine doğru ilerleyebileceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, *standart denilen nevrotik düzeylerdeki* terapi uygulamasının – danışanı derin düzeyde anlama, kendiligin bilinmeyen yönlerini bilinç alanına getirme ve bir insan olarak farklı yönlerini kabul etmeye çalışmayı içeren biçim– paranoid kiçik örgütlenmesine sahip bireylerde neredeyse imkansız olduğunu vurgulamaktadır. Bunun birinci nedeninin, zaten yüzeyde görünen duygunun çok köklü değişimler göstermiş oluşudur denmektedir. Terapistin yüzeyde gördüğü içerik çarpıtılmış, dışa atılmış, yansıtılmış ve yansıtılan tekrar içeri alınmıştır. Aslında bu görünenin altındaki itilmiş içeriğe kıydan köçeden bakabilmenin bile tüm yolları engellenmiş, zihne

yabancılaştırılmıştır. Danışanın sözlerine ve davranışlarına ilişkin yorum yapmanın ve inkâr ve yansıtma mekanizmalarının ele alınmasının, bu savunmaların daha da karmaşık olarak kullanılmasına yol açtığı vurgulanmaktadır. Terapistin danışanın kendisine sorduğu soruları cevaplamak yerine detaylandırması, davranışlarının bilinçdışı bir duyguyu belirttiği yorumunu getirmesi, sürçmelere dikkat çekmesi gibi klasik yaklaşımların danışanı daha yüksek savunmalara götürdüğü belirtilmektedir.

Bu katmanlı savunma süreçleri nedenleri ile paranoid özellikli kişilerde *mizahın* (humor) önemli olabileceği söylenmektedir. Ancak, mizahın ıgneleme gibi olmamasına özen gösterilmelidir, çünkü danışanın bu durumda, kendisi ile dalga geçildiğini düşünmesi oldukça olasıdır. İyi-mizah biçimi olarak, terapistin kendi hata, zayıflık ve yapaylıkları ile dalga geçtiği durumlar vurgulanmıştır. Bu duruma örnek bir yorumu McWilliams (1994) şu şekilde vermektedir: Tüm güçlülük inançları nedeni ile bineceği uçagın düşeceğinden endişe duyan bir danışana ‘Tanrı’nın sırf seni cezalandırmak için uçaktaki diğer yüz insanın hayatını feda edecek olduğunu mu düşünüyorsun’ biçimde bir yorumun daha terapötik olabileceği söylenmektedir. Saniye Hanım’ın ilk baçlardaki ses kayıt cihazının kimseye verilmeyeceğine inanmadığı durumda, terapistin, bu kayıtları istememesinin nedenini anlamaya çalışmaktan çıkıp, bunun yerine ‘kayıtların kimseye verilmeyeceğine sizi ikna etmemi istediğinizi düşünüyorum artık, ancak bunu yapmayacağım, çünkü bu durum sadece sizin gizliliğiniz için değil, terapist olarak kendimin ve kurumumun da gizliliği için yapılmayacaktır’ demesinin ardından Saniye Hanım’ın bir anda rahatlamış olması bu duruma benzerlik göstermektedir.

Temelde, terapistin aklındaki gizli bir planı yapmak yerine ‘gerçekten’ biri olduğunu gösterdiğinde terapötik bir etki olabileceği, kendisine yansıtılmış olan tüm öfkeleri bir kenara bırakıp ne kadar da yalnız ve destekten yoksun olduğu yorumu ile bu öfke dolu meselelerin kaynaklandığı reddedilmiş ve yansıtılmış duygular üzerinde durabilmesi önemli bulunmuştur. Ayrıca, terapi hedefinin tekrarlı vurgusu önemli görünmektedir. Aksi takdirde, paranoid içerikteki danışanın, bu negatif- çüpheci düşüncelerin zihninden geçmemesi gerektiği varsayımına kapılabileceği ve terapi hedefi olarak *terapistin, bu kötülüklerinin atılmasını hedefleyebileceğine inanabilir* denmektedir (McWilliams, 2013).

Bu biçimdeki bir terapi süreci ile danışan, Klein’ ın tanımında olduğu gibi iyi ve kötü memeyi içeren anneyi, terapisti ve diğerlerini birleştirmeye başlayabilir. Aslında insanın acı ve engellenmelerinin nedeni saf kötü niyet ve kötülük değil de, hata yapabilirlik ve tutarsızlık olduğunu görmeye başlayabilir. Kötülük görme tehdidi azalınca, bölme yapmanın zorunluluğunun da azalacağı belirtilmektedir. Klein (1957), bu süreçte yalnızlık ve hayatın anlamlarına yönelik yeni korkuların oluştuğunu söyler. Ancak bu korkular bireyi daha ilkel olan paranoid-çizoid konumdan daha ileri düzey olan depresif konuma götüren bir içerikte olacaktır.

Kaynaklar

- Klein, M. (1937). *Sevgi, suçluluk ve onarım*. (A. A. Köçkdere, Çev.). B. Habip (Ed.) içinde, *Sevgi, suçluluk ve onarım* (2.basım). İstanbul: Kanat Kitap (1975).
- Klein, M. (1957). *Haset ve Çükran* (O. Koçak ve Y. Erten, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (2014).
- Lacan, J. (1964). *Psikanalizin Dört Temel Kavramı: Seminer II. Kitap*. (N. Erdem, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları (2013).
- McWilliams, N. (1994). *Psikanalitik Tanı: Klinik Süreç İçine Kiçilik Yapısını Anlamak* (E. Kalem, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (2013).
- Melman, C. (2009). Schreber's Lack of Lack. *The Letter*, 40, 83-91. Retrived from www.lacanireland.com
- Mitchell, S. A., & Black, M. J. (1995). *Freud ve Sonrası: Modern Psikanalitik Düşüncenin Tarihi* (A. Egilmez, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (2014).
- Tura, S. M. (1998). Editörün önsözü. M. Klein, *Haset ve Çükran içinde*, (O. Koçak ve Y. Erten, Çev.; ss. 7-13). İstanbul: Metis Yayınları.

Summary

Paranoia: A case Example with Differences in Clinical Applications

Paranoia is a kind of thinking content that is based on the person's fear of being damaged or injured. The underlying structure of this thinking content is related with the mechanism of projection. Melanie Klein, in her theory, reviews the progress from paranoid-schizoid position to depressive position of the babies. In this paper, first the progress that was theorized by Klein was examined from Freud' and Lacan' perspectives, and then a patient with paranoid personality organization was analyzed based on these perspectives. Lastly, the differences between the therapies conducted with people who have the paranoid characteristics in the borderline and psychotic position and with the neurotic patients were examined.

Keywords: paranoia, projection, paranoid schizoid position, psychological flexibility.